

Quick-scan Flora- en faunawet Deurningerbeek

*Beoordeling van natuurwaarden in het kader van
natuurwetgeving*

COLOFON

Titel: **Quick-scan Flora- en faunawet Deurningerbeek**

Subtitel: Beoordeling van natuurwaarden in het kader van natuurwetgeving

Status: Definitief

Projectcode: 11-265nw

Datum: 20 juli 2011

Auteur: Ir. A. (Arjen) Goutbeek

Redactie: Ing. G.A. (Guus) Engelbertink

Opdrachtgever Dienst Landelijk Gebied

EcoGroen Advies BV
Postbus 625
8000 AP Zwolle

T: 038 423 64 64
F: 038 423 64 65
I: www.ecogroen.nl

© EcoGroen Advies (2011)

Alles uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt mits onder vermelding van de bron:

Goutbeek A.B. (2011). Quick-scan Flora- en faunawet Deurningerbeek; Beoordeling van natuurwaarden in het kader van natuurwetgeving. Rapport 11-265nw. EcoGroen Advies, Zwolle.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
1.1	Achtergrond	4
1.2	Plangebied	4
2	Resultaten.....	6
2.1	Methode.....	6
2.2	Flora.....	6
2.3	Vogels.....	7
2.4	Vissen	7
2.5	Zoogdieren.....	8
2.6	Amfibieën.....	9
2.7	Overige soorten	9
3	Conclusie	10

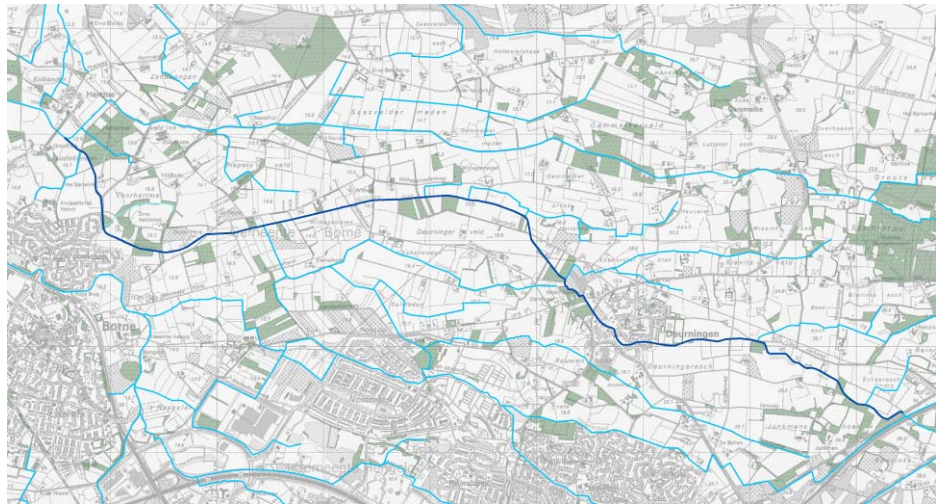
Geraadpleegde bronnen

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

Vraag

In verband met de voorgenomen landinrichting en verlegging van de Deurningerbeek over een traject van circa acht kilometer tussen de bovenloop vanaf de westzijde van de Rijksweg A1 tot aan de kruising met de Weerselosestraat bij Borne, is in opdracht van Dienst Landelijk Gebied een quickscan uitgevoerd in het kader van de Flora- en faunawet (figuur 1). Doel van de quickscan is om een beeld te krijgen van de mogelijk aanwezige beschermde soorten, om aan de hand hiervan uitspraken te doen over de effecten van de voorgenomen plannen en de eventueel noodzakelijke vervolgstappen.

Figuur 1. Plangebied herinrichting Deurningerbeek

Afbakening

De quick-scan moet gezien worden als een risicoinschatting. Dit betekent dat onderzocht wordt welke beschermde flora en/of fauna voor kan komen binnen het plangebied en indien beschermde soorten verwacht worden of door de geplande ingreep individuen, populaties of leefgebieden verstoord dan wel vernietigd worden. Wanneer hiervan mogelijk sprake is, zal gericht veldonderzoek uitgevoerd moeten worden om te bepalen of de beschermde soorten daadwerkelijk aanwezig zijn om te bepalen of en zo ja, welke maatregelen getroffen dienen te worden ter bescherming van deze soorten. Dit gerichte veldonderzoek vormt geen onderdeel van deze quick-scan.

Dit verkennende onderzoek heeft alleen betrekking op de Flora- en faunawet. Een toetsing aan de Natuurbeschermingswet of het EHS-beleid vormt hier dus geen onderdeel van. In de directe omgeving van het plangebied liggen geen Natura 2000-gebieden. Op korte afstand liggen echter wel de gebieden Lemselermaten en Lonnekerberg. Hoewel significant negatieve effecten op deze gebieden niet direct verwacht worden, zijn deze ook niet uit te sluiten. Dit met name omdat de habitattypen van de Lemselermaten erg gevoelig zijn voor hydrologische veranderingen (grondwaterstandwijzigingen). Geadviseerd wordt dan ook om dit nader te toetsen.

1.2 Plangebied

In het kader van de landinrichting, de Kaderrichtlijn Water en het Natuurgebiedsplan worden de Deurningerbeek en de direct aangrenzende gronden heringericht. Kort gezegd is het doel het realiseren van een verbeterde waterhuishouding, een hogere natuurwaarde en een aantrekkelijker landschap. Hiervoor zal een deel van de beekloop

verlegd en heringericht worden, waarbij er het plan is om de Deurningerbeek waar mogelijk terug te leggen in de oude beekloop of beekdal.

De beek is over nagenoeg het hele traject rechtgetrokken ten behoeve van ontwatering van de aanliggende landbouwgronden. Hierdoor is er weinig variatie in structuur en vegetatie langs de beek aanwezig. De oevers van de huidige beekloop bestaan uit een talud van ongeveer 1-op-1 met een korte grasvegetatie welke geregeld gemaaid wordt. De beek is waarschijnlijk in het verleden uitgediept en ligt circa 1,5 tot 2 meter beneden maaiveld. Langs het grootste deel van het tracé liggen langs de beek intensief agrarisch gebruikte percelen van afwisselend grasland of maïsakkers. Lokaal zijn kleine bospercelen aanwezig, maar deze grenzen nooit direct aan de beek, tussen het bos en de beek ligt overal nog een onderhoudspad van circa 2 tot 4 meter breed.

Bij de kruising van de beek met de Bornsedijk aan de westzijde van Deurningen is onlangs een vistrap gerealiseerd, echter langs het hele tracé liggen een groot aantal stuwen in de beek. Binnen het plangebied van het herstel gaat het om circa 15 stuwen, maar ook verder stroomafwaarts, voorbij Borne richting de Loolee liggen nog ruim 10 stuwen. Welke stuwen passeerbaar zijn voor vis en macrofauna is niet bekend.

2 Resultaten

2.1 Methode

De kwaliteitsbeoordeling van het plangebied voor beschermde soorten is gebaseerd op bestaande kennis van het gebied en de regio rondom de Deurningerbeek. EcoGroen Advies heeft de afgelopen jaren diverse onderzoeken uitgevoerd waardoor een redelijk goed beeld aanwezig is van in de omgeving aanwezige beschermde soorten. Naast deze kennis is tijdens een verkennend veldbezoek op 6 juli 2011 ook gelet op potentieel geschikt leefgebied van beschermde soorten.

2.2 Flora

De oevers van de beek bestaan grotendeels uit een gemaaid (geklepeld) taluds en schouwpaden met hoofdzakelijk grassen (figuur 2). Er zijn hier geen beschermde soorten aangetroffen en deze worden hier gezien het beheer en de ligging direct naast intensief agrarisch gebruikte percelen ook niet verwacht.

De meeste potentie hebben de bosgebieden die direct grenzen aan de beek, maar niet (intensief) beheerd worden. Vooral de bosjes waar de beek verlegd is, maar nog wel de oude beekloop in het bos aanwezig is en bijvoorbeeld nog onder invloed staan van toestromend grondwater (kwel). In de bosjes rond Deurningen is bijvoorbeeld dotterbloem aangetroffen en langs de Aalderinksleiding, ten oosten van Borne, zijn waarnemingen bekend van slanke sleutelbloem en grote keverorchis (Provincie Overijssel, 2011). Naast de beschermde soorten komen ook nog diverse andere minder algemene soorten voor (al dan niet van de Rode lijst) welke kenmerkend zijn voor beekbegeleidende bossen. In het bosje aan de Bornsedijk, direct ten westen van Deurningen is in het voorjaar van 2011 zeer veel muskuskruid aangetroffen, maar ook ijle zegge, drienerfmuur en bosbies (Hoksberg, 2011). In het bosje rond de Aalderinksleiding zijn ook soorten van de Rode lijst waargenomen, zoals donkersporig bosviooltje (Staatsbosbeheer, 2010).

Gezien de aangetroffen soorten in de omgeving en de gegevens van de Provincie Overijssel en Staatsbosbeheer, wordt geadviseerd wanneer het inrichtingsplan definitief is, de plekken te onderzoeken waar ingrepen plaats gaan vinden. De meeste aandacht zal hierbij gaan naar de bosgebieden, bosranden en oevers, omdat hier de meeste zeldzame soorten aangetroffen zijn.

Kenmerkend beeld van de Deurningerbeek met schouwpaden, grasland, maïsakkers en kleine bosjes.

2.3 Vogels

Langs de beek vormen vooral de bosgebieden leefgebied voor vogels. Lokaal kan echter ook de beekoever gebruikt worden als broed- of foerageergebied door algemeen voorkomende soorten als wilde eend of waterhoen. De landbouwpercelen worden te intensief beheerd om geschikt te zijn als weidevogelgebied.

De bosgebieden vormen leef- en broedgebied van enkele algemeen in Nederland voorkomende soorten, zoals roodborst, merel, winterkoning en tijtjaf. In het bosje langs de Aalderdinks leiding zijn waarnemingen bekend van groene specht, ijsvogel en middelste bonte specht. Soorten - of aanwijzingen van aanwezigheid - die het hele jaar door beschermd zijn (m.n. roofvogels en uilen), zijn niet aangetroffen. Omdat het veldbezoek echter in de zomer is uitgevoerd kon door de dichte kronen niet goed onderzocht worden of roofvogel- of uilennesten aanwezig waren. Uit een inventarisatie van Staatsbosbeheer is wel een sperwer bekend ten oosten van Borne. Aanwezigheid kan dan ook niet worden uitgesloten.

Voor alle inheemse vogelsoorten geldt een verbod op handelingen die soort, nesten, eieren of vaste rust- of verblijfplaatsen beschadigen of verstoren. Voor schadelijke werkzaamheden in het broedseizoen wordt geen ontheffing verleend, omdat het uitvoeren van de werkzaamheden buiten het broedseizoen over het algemeen een goed alternatief vormt. Wanneer werkzaamheden uitgevoerd worden buiten het broedseizoen hoeft voor vogels in dit geval geen ontheffing aangevraagd te worden.

Enkele soorten zijn zoals gezegd jaarrond beschermd, wat wil zeggen dat ook buiten het broedseizoen nesten of andere verblijfplaatsen niet verstoord of vernietigd mogen worden. Aanwezigheid van bijvoorbeeld buizerd, sperwer, boomvalk of ransuil kan niet worden uitgesloten. Nader onderzoek naar aanwezigheid is dan ook nog noodzakelijk.

Het open, structuur- en voedselarme landschap rond de Deurningerbeek is voor weinig vogelsoorten belangrijk leefgebied.

2.4 Vissen

Door de afwezigheid van structuur in en langs de beek is deze slechts beperkt geschikt voor typische beeksoorten. Tijdens een steekproefgewijze bemonstering op 5 juli 2011 zijn lokaal hoge dichtheden van bierpje aangetroffen. Andere beschermde, rheofiele vissoorten zijn niet aangetroffen. Wel zijn enkele algemenere soorten als tiendoornige en driedoornige stekelbaars, baars en riviergrondel bekend uit deze beek (Van den Berg en Goutbeek, 2001). De enige beschermde soort welke mogelijk wel voorkomt is kleine modderkruiper. De dichtheid zal echter naar verwachting laag zijn.

Door het verleggen en dus het dempen en vergraven van delen van de beek, verdwijnt of wordt leefgebied verstoord van de beschermde kleine modderkruiper. Omdat echter ook een nieuwe loop gegraven wordt, blijft het aandeel leefgebied per saldo gelijk en wordt mogelijk ook lokaal de kwaliteit van het leefgebied verbeterd. Door vergraven en dempen kunnen echter wel enkele exemplaren afgesloten worden van de beekloop of bedolven worden onder grond waardoor exemplaren beschadigd of gedood worden.

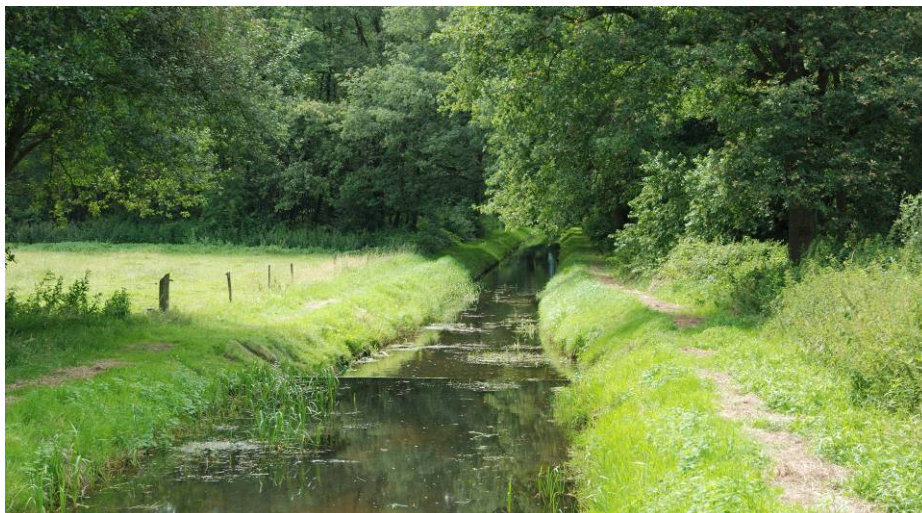
Omdat het beschadigen of doden van beschermde soorten verboden is, wordt geadviseerd gericht onderzoek uit te voeren naar de aanwezigheid van kleine modderkruiper (en wellicht andere beschermde vissoorten). Onderzoek naar visfauna kan het beste in het najaar uitgevoerd worden.

2.5 Zoogdieren

In de omgeving zijn enkele minder algemene, beschermde zoogdiersoorten bekend, namelijk veldspitsmuis, das en diverse soorten vleermuizen. Veldspitsmuis is gebonden aan droge ruigtevegetaties met een open structuur. Vaak is dominantie van de polvormende kropaar aanwezig en komen daarnaast soorten voor als boerenwormkruid en grote brandnetel (kwijnend). Veelal zijn dergelijke vegetaties aanwezig langs opgaande beplanting (bijvoorbeeld bosranden, houtwallen, singels), maar lokaal kan deze vegetatie zich ook ontwikkelen in graslanden, bermen en beek- en slootoevers door het afwezig blijven van beheer. Lokaal is dit leefgebied aanwezig, maar of verstoring hiervan optreedt, kan pas vastgesteld of uitgesloten worden wanneer het inrichtingsplan definitief is. Omdat de overgangen van de bosgebieden naar de beek of de graslanden overal scherp is en een geleidelijke overgangsvegetatie - wat het leefgebied vormt van deze spitsmuis - ontbreekt, is aanwezigheid overigens niet zeer waarschijnlijk.

Van das zijn enkele incidentele waarnemingen bekend. De uiteindelijke inrichting zal naar verwachting alleen maar een verbetering vormen voor deze soort. Wel zal moeten worden uitgesloten dat burchten verstoord worden gedurende de uitvoering.

Voor vleermuizen zal de herinrichting naar verwachting geen permanente verstoring van het leefgebied opleveren. Mogelijk ontstaat wel tijdelijke verstoring gedurende uitvoering van de herinrichting. Wanneer voor de herinrichting echter ook (oude) bomen gekapt dienen te worden, kan verstoring van verblijfplaatsen optreden. Geadviseerd wordt om na het gereed komen van het definitieve inrichtingsplan te bepalen of nader onderzoek naar vleermuizen noodzakelijk is.

Het halfopen landschap met water, bosranden, singels en graslanden aan de rand van Borne vormt ideaal foerageergebied voor vleermuissoorten als gewone dwergvleermuis en laatvlieger.

Naast deze meer zeldzame soorten, kunnen nog algemenere soorten voorkomen als eekhoorn of steenmarter. Aangezien steenmarter in Twente relatief algemeen is kan deze soort zeker worden verwacht. Steenmarters hebben echter grote territoria en benutten een veelheid aan verschillende biotopen, zodat van schade aan onmisbaar foerageerbiotoop niet snel sprake zal zijn. In Twente worden geregeld eekhoorns aangetroffen in atypische biotopen zoals broekbossen. Door het dichte kronendak is onderzoek naar eekhoorn in de zomer lastig uit te voeren. Geadviseerd wordt om

nader onderzoek uit te voeren naar beide soorten, dit kan naar verwachting gelijktijdig met bijvoorbeeld het vroeg in het voorjaar uit te voeren onderzoek naar roofvogels. Verder worden alleen in Nederland algemeen voorkomende soorten - die zijn opgenomen in *tabel 1: algemene soorten* van de Flora- en faunawet verwacht. Dit betekent dat bij ruimtelijke ingrepen een vrijstelling op de ontheffingsplicht van de Flora- en faunawet geldt. Door de ingreep wordt het leefgebied (van deze hoofdzakelijk kleine soorten) ook niet tot nauwelijks gewijzigd en zijn geen negatieve effecten te verwachten op de gunstige staat van instandhouding. Vervolgstappen als nader onderzoek in het voorjaar of een ontheffingsaanvraag zijn dan ook niet van toepassing.

2.6 Amfibieën

Het stromende water van de Deurningerbeek vormt slechts beperkt leefgebied voor amfibieën, die de voorkeur geven aan stilstaand water. Incidenteel kunnen exemplaren aangetroffen worden van enkele algemeen in Nederland voorkomende soorten als gewone pad en bruine kikker. Verder is overwintering te verwachten van deze soorten in de strooisellaag onder de aanwezige beplanting. Strikt beschermde soorten worden niet verwacht.

Ten oosten van Deurningen, rond Oldenzaal, komt de strikt beschermde kamsalamander relatief algemeen voor (opgenomen in Bijlage IV van de Habitatrichtlijn). Deze soort komt met name voor op de stuwwal direct ten oosten van Oldenzaal en ten zuiden van de A1. Deze soort is op basis van het ontbreken van geschikt voortplantingsbiotoop niet in het plangebied te verwachten.

De te verwachte soorten betreffen alleen in Nederland algemeen voorkomende soorten welke zijn opgenomen in *tabel 1: algemene soorten* van de Flora- en faunawet. Dit betekent dat bij ruimtelijke ingrepen een vrijstelling op de ontheffingsplicht van de Flora- en faunawet geldt. Door de ingreep wordt het leefgebied ook niet tot nauwelijks gewijzigd en zijn geen negatieve effecten te verwachten op de gunstige staat van instandhouding. Vervolgstappen als nader onderzoek in het voorjaar of een ontheffingsaanvraag zijn dan ook niet van toepassing.

2.7 Overige soorten

Gezien de terreingesteldheid van het onderzoeksgebied en bekende verspreidingsgegevens, kan verder worden geconcludeerd dat er geen reptielen en beschermde dagvlinders, libellen en overige ongewervelden aanwezig of te verwachten zijn in het plangebied.

3 Conclusie

Nader onderzoek

Geconcludeerd wordt dat het gebied rond de Deurningerbeek leefgebied vormt van enkele beschermde soorten. De verwachting is dat de geplande ingrepen bij de herinrichting van het beekdal, een versturende werking kunnen hebben op deze soorten. Tevens kan leefgebied van soorten vernietigd worden.

Geadviseerd wordt dan ook om onderzoek uit te voeren naar de aanwezigheid van beschermde soorten in en rond het plangebied. Bij aanwezigheid kan dan bepaald worden hoe de inrichting en de werkzaamheden het beste uitgevoerd kunnen worden, zodat geen tot weinig verstoring optreedt. Dit onderzoek zal zich (in ieder geval) moeten richten op de volgende soort(groepen):

- flora onderzoeken in april/mei;
- broedvogels¹ onderzoeken in februari/maart
- vissen onderzoeken in april - november
- vleermuizen² onderzoeken in april - september
- overige zoogdieren³ onderzoeken in februari - september

Flora

Het gehele plangebied - en dan met name de beekoevers, bossen, bosranden en mogelijk de te plaggen delen - moeten worden onderzocht op aanwezigheid van beschermde soorten. Het onderzoek kan het beste uitgevoerd worden in de periode eind april tot juni, de periode waarin meeste vaatplanten goed te inventariseren zijn. Overigens worden strikt beschermde soorten (de zogenaamde tabel 3-soorten) hier niet verwacht.

Vogels

Vogelonderzoek dient zich met name te richten op soorten met jaarrond beschermde verblijfplaatsen (met name roofvogels en uilen). Dit zal zich moeten concentreren op potentiële broedlocaties zoals bossen en singels. Nesten van roofvogels en uilen kunnen het meest eenvoudig in de maanden februari en maart gezocht worden. De beken in Twente zijn bekend om de enkele Nederlandse broedparen van grote gele kwikstaart. Deze soort kan het beste in het voorjaar geïnventariseerd worden.

Vissen

Visonderzoek kan goed worden uitgevoerd met behulp van een steeknet. Hiervoor wordt de waterloop steekproefsgewijs (hoge frequentie) vanaf de oever bemonsterd,

¹ Vooral jaarrond beschermde soorten (buizerd, sperwer, ransuil, boomvalk)

² Afhankelijk van het ontwerp (verblijfplaatsen in bomen, foerageergebied)

³ Das, veldspitsmuis, steenmarter en eekhoorn

waarbij de nadruk zal liggen op de meest kansrijke locaties zoals duikers, mondingen en plekken met rijke water- en oeverbegroeiingen. Dergelijk onderzoek naar vissen kan het hele jaar door uitgevoerd worden, mits het vorstvrij is. De hoogste trefkans is echter in het najaar, wanneer het aantal individuen het hoogst is.

Zoogdieren

De te verwachten zoogdieren (die mogelijk verstoord worden door de geplande ingreep) zijn das, steenmarter, eekhoorn en vleermuizen.

Vleermuizen

Omdat gericht onderzoek naar deze soort(groep) een grote inspanning vraagt en het nu nog niet bekend is of dergelijk onderzoek wel noodzakelijk is, kan als eerste stap een leefgebiedinventarisatie uitgevoerd worden. Hierbij wordt het plangebied geïnventariseerd op de aanwezigheid van geschikt leefgebied, zoals bomen met (potentiële) verblijfplaatsen, vliegroutes et cetera. Bij verdachte locaties die bij de herinrichting verstoord of vernietigd worden, kan dan vervolgens gericht onderzoek uitgevoerd worden. Vleermuisonderzoek is seizoensafhankelijk en dient te worden uitgevoerd in de periode april tot en met september

Veldspitsmuis

Onderzoek naar veldspitsmuis is het gehele jaar mogelijk, maar geadviseerd wordt om dergelijke onderzoeken aan het einde van de zomer of in het najaar uit te voeren. In deze periode is de populatieomvang het grootst (namelijk inclusief alle dat jaar geboren jongen), worden nauwelijks nog jongen gezoogd (geen sterfte door ondervoeding van jongen wanneer een ouder gevangen wordt) en is de kans op sterfte door onderkoeling klein.

Overige zoogdieren

De overige zoogdieren zijn het makkelijkste vast te stellen aan de hand van de aanwezigheid van verblijfplaatsen en bijvoorbeeld loopsporen. Geadviseerd wordt om het plangebied te onderzoeken op dergelijke sporen. Dit type onderzoek kan altijd uitgevoerd worden, waarbij echter het najaar en de winter de voorkeur hebben, omdat dan boomkronen kaal zijn en onderzoek eenvoudiger is.

Geraadpleegde bronnen

- Berg, N. van den & A.B. Goutbeek (2001). Vissen in Overijssel. Verspreidingsatlas van zoetwatervissen in stromende en stilstaande wateren in Overijssel.
- Broekhuizen S., B. Hoekstra, V. van Laar, C. Smeenk & J.B.M. Thissen (1992). Atlas van de Nederlandse zoogdieren. KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- Buro Bakker (2006). Vegetatiekarteringen Flevoland-Overijssel 2004. Stroomesch en gravenbos. Buro Bakker adviesbureau voor ecologie te Assen in opdracht van Staatsbosbeheer.
- Hoksberg, M.G. (2011). 'Quickscan natuurtoets bosperceel Bornsedijk, Deurningen'; Inventarisatie en beoordeling van natuurwaarden in het kader van natuurwet- en regelgeving. Rapport 11-053. EcoGroen Advies, Zwolle.
- Janssen J.A.M. & J.H.J. Schaminée (2004). Europese Natuur in Nederland. Soorten van de Habitatrichtlijn.
- Ministerie van LNV (2004). Besluit van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit TRCJZ/2004/5727, houdende vaststelling van rode lijsten flora en fauna.
- Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2004, 501 Algemene Maatregel van Bestuur in verband met wijziging van artikel 75 van de Flora- en faunawet en enkele andere wijzigingen, Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden.
- Provincie Overijssel (2011). Flora database
- Staatsbosbeheer (2010). Notitie inventarisatie Stroomsche Esch, Borne